

Uloga obitelji u prevenciji teškoća socijalne integracije kod djeteta predškolske dobi

---

Jaković, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:138289>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**UČITELJSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**Ana Jaković
ZAVRŠNI RAD**

**ULOGA OBITELJI U PREVENCIJI TEŠKOĆA
SOCIJALNE INTEGRACIJE KOD DJETETA
PREDŠKOLSKE DOBI**

Petrinja, rujan 2020.

**UČITELJSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
PETRINJA**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ana Jaković

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Uloga obitelji u prevenciji teškoća socijalne integracije kod djeteta predškolske dobi

MENTOR: Izv. prof. dr. sc. Jasna Kudek Mirošević

Petrinja, rujan 2020.

Sadržaj

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
1.1 Obitelj i uloga obitelji	4
1.2 Vrste obitelji.....	5
1.3 Rani razvoj djeteta	6
2. ZANEMARIVANJE.....	9
2.2 Vrste zanemarivanja djeteta	10
2.3 Posljedice zapuštanja djeteta.....	11
2.4 Negativan utjecaj zanemarivanja na društveni razvoj.....	11
2.5 Negativan utjecaj zanemarivanja na emocionalni razvoj.....	12
3. Uloga vrtića u osvještavanju roditelja o problemima u ponašanju djece.....	13
4. Uloga odgojitelja u prevenciji teškoća socijalne integracije kod zanemarenoga djeteta	14
5. ISTRAŽIVANJE.....	17
5.1 Predmet i cilj istraživanja.....	17
5.2 Ispitanici.....	18
5.3 Mjerni instrument.....	18
5.4 Način provođenja istraživanja.....	18
5.5 Rezultati i diskusija istraživanja	18
6. ZAKLJUČAK	32
7. LITERATURA	33

SAŽETAK

Obiteljska zajednica predstavlja nositeljicu cjelokupnog društva, njezina razvoja i napretka. Uloga obitelji kao primarnog nositelja odgoja djeteta veoma je važna. Obitelj djetetu pruža osnove za njegov pravilan, ispunjen i kontinuirani socio-emocionalni, govorni, spoznajni i tjelesni razvoj. Uravnotežene i poticajne obitelji djetetu mogu pružiti poželjne obrasce ponašanja i osigurati poticajnu, stimulirajuću okolinu u kojoj će ono moći napredovati i pravilno se razvijati. One obitelji koje nisu u potpunosti svjesne važnosti svoje uloge u djetetovu životu, nisu spremne na pravilan način odgovoriti na sve djetetove potrebe. Roditelji koji to propuste učiniti, mogu značajnije naštetiti cjelokupnom djetetovom razvoju. Odgojno-obrazovne institucije pružajući podršku roditeljima nastupaju kao sljedeći važni čimbenici djetetova odgoja i obrazovanja. Kao takve odgoj podupiru, djeluju preventivno na sve njegove prepreke ispravljajući ih i osiguravajući one djetetove potrebe koje su izostale. U prvom djelu rada će se iznijeti teorijski osvrt na obitelj, njezine vrste i uloge, te moguća odstupanja od normalnog tijeka obiteljskog odgoja. Drugi dio ovog rada sačinjen je od istraživanja. Cilj istraživanja jest ispitati stavove odgojitelja o obiteljskoj ulozi tijekom razvoja djeteta i sukladno tome njihovu spremnost na suradnju s roditeljima i uključivanje u svoj odgojno-obrazovni rad. Također, poznavanje i razumijevanje pojma zanemarivanje i susretanje sa istim u dječjim vrtićima i okolini.

Ključne riječi: obitelj, odgojitelj, obrazovanje, prevencija, teškoće socijalne integracije

SUMMARY

The family unit is considered as a holder of the whole society, its development and progress. The role of the family as the primary bearer of the child's upbringing is relevant. Family provides a child the foundation for his proper, fulfilled and sustained socio-emotional, verbal, cognitive and physical development. Balanced and stimulating families could insure the proper behavior patterns and also a supportive, healthy environment in which they can thrive and develop properly. Those families unaware of their critical role in child's life are not prepared for responding to child's needs. These who fail to do so can significantly harm the overall child's development. Educational institutions providing parents support act as the next significant factors of the child's care and education. Consequently, they support child's upbringing, act preventively on difficulties by correcting and providing child's needs that are absent. First part of this paper presents a theoretical family overview, its types and roles, and potential deviations from the normal course of family upbringing. The research in this paper will examine the connection of family upbringing with child's development and preschool teachers ability for parents cooperation. Also understanding the concept of neglect and its occurrence in kindergartens.

Key words: family, preschool teacher, education, prevention, social integration difficulties

1. UVOD

Obitelj se smatra nositeljicom cjelokupnog društva koju karakterizira biološko-socijalna veza (Wagner Jakab prema Janković, 2004). Dijete u obiteljskoj interakciji oblikuje pojam o samome sebi i o svojoj okolini (Opić i Đuranović, 2013). Osim toga, mjesto je gdje se dijete formira u cjelovitu, zdravu, zrelu i buduću osobu spremnu za funkcioniranje u današnjem složenom društvu. Takvu se ulogu ne smatra jednostavnom niti kratkotrajnom. Postmoderno društvo često nas usmjerava ka traženju i osiguravanju samo materijalne sigurnosti i stjecanju dobara. Izloženi smo novim pogledima i vjerovanjima koja ne idu u prilog obiteljskoj zajednici tako što se zapostavljaju temeljne ljudske vrijednosti. Biti kvalitetan, podržavajuć i vjerodostojan roditelj danas je složenija zadaća nego ikad prije. Suvremeno društvo sa sobom donosi i određene promjene na koje suvremena obitelj treba pravovremeno odgovoriti, a da pritom ne zaboravlja one najmlađe. Pod takvim okolnostima sve je više djece koja imaju određene probleme u ponašanju i ispoljavaju ih na mjestima kao što su dječji vrtići, škole, u samim obiteljima te na javnim mjestima. Djeca ih počinju pokazivati zbog brojnih razloga, a jedan od njih je i to što okolina ne ispunjava njihove potrebe. Pritom se ne treba osvrnuti samo na obitelj. Današnja obiteljska okruženja u kojima se odgaja djecu često nisu uvijek zadovoljavajuća i primjerena za njihov rast i razvoj. Smatra se da je u porastu broj neskladnih obiteljskih zajednica u kojima su često prisutne nesuglasice i nemar najstarijih članova (Opić i Đuranović, 2013). U takvim disharmoničnim obiteljima djeca su često izložena negativnom, pasivnom ili izravnom utjecaju loše obiteljske atmosfere. Takva djeca najčešće su ograničenog socijalnog znanja i iskustva. Djeca su također i često zanemarena, danas se najviše radi o emocionalnom i intelektualnom zapuštanju djeteta. Ona djeca koja sudjeluju u predškolskom programu imaju mogućnost podupiranja i nadopune neinstitucionalnog, obiteljskog odgoja. Iznimno je važna uloga odgojitelja kao osobe koja će uz pomoć svojih suradnika razvijati djetetove kompetencije i pružati podršku u razvoju i adekvatnu skrb onoj djeci koja ju nisu dobila izvan vrtića. Važno je djelovanje u smislu informiranja o najvažnijoj ulozi obitelji u djetetovu životu, posebice u predškolskom razdoblju gdje su različite odgojne intervencije potrebne te njezino podupiranje.

1.1 Obitelj i uloga obitelji

Obitelj je osnovna, srodstvom vezana socijalna grupa osnovana na bračnoj zajednici i suživotu svih ostalih članova. Unutar nje zadaća je roditelja briga, njega i cjeloviti odgoj djeteta. Najčešće je u društvu povezanost roditelja i djece unutar obitelji temelj koji predstavlja nuklearnu obitelj, koja je više ili manje izdvojena iz šire rodbine.¹ U pedagoškom smislu obitelj je primarna zajednica koja odgaja. Zadaća obitelji nije samo biološka reprodukcija i stjecanje ekonomske sigurnosti njezinih članova. To je složeni sustav koji formira niz socijalnih i emocionalnih odnosa koji utječu na daljnji cjeloviti život njezinih članova (Previšić, 2003 prema Opić i Đuranović, 2013).

Zajedno djelujući, obitelj i okolina imaju važnu zadaću u izgradnji djetetova karaktera, formiranju stavova i učenju vrijednosti. Zajednica u kojoj vladaju podržavajući odnosi, uzajamno poštovanje i podupiranje podloga su za socijalno kompetentno dijete. Također, zdrava i poticajna interakcija s vršnjacima te ravnomjerna raspodjela zaduženja i obaveza unutar obitelji djetetu šalju pozitivan primjer ponašanja. Takvi uvažavajući postupci snažno utječu na kreiranje djetetove osobnosti (Vukasović, 1999 prema Žuvela, Matić i Sindik, 2016). Predškolsko dijete sposobno je osjetiti obiteljsku harmoniju, pa tako i disharmoniju. Nedvojbena je važnost isticanja emocionalne obiteljske povezanosti. Toplo obiteljsko okruženje koje obilježava međusobno razumijevanje, podržavanje, kompromis te pozitivna stajališta djetetu pružaju osjećaj sigurnosti, ispunjenosti, stabilnosti i topline, što predstavlja bazu psihičkog zdravlja. Obitelj tako postaje nezamjenjiv odgojni element. Roditelji i svi drugi članovi obitelji pritom moraju biti spremni uskladiti svoje stavove, ideje i mišljenje kako njihova nepodudarnost ne bi dovela do kreiranja negativnih odgojnih učinaka. (Vukasović, 1999 prema Žuvela i sur. 2016). Obiteljsko okruženje mora biti podržavajuće za dijete, predstavljajući mu izvor zadovoljstva, vedrine i svakodnevne podrške. Jedino u takvom obiteljskom kontekstu možemo govoriti o pogodnom okolišu za pravilan djetetov razvojni progres. Djeca odrasla u cjelovitim obiteljima izrastaju u zdravu i cjelovitu ličnost (Vukasović, 1999 prema Žuvela i sur. 2016). Poznato je kako djeca uče oponašanjem odraslih iz svoje bliže okoline. Sve one pozitivne vrijednosti i postupke u ponašanju koje dijete usvoji u obitelji, kao što su to empatija, susretljivost, obzirnost i poštovanje drugih osoba,

---

¹<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44557>

primijenit će ih u budućim međuljudskim odnosima. Sve navedeno obitelj čini elementarnom zajednicom koja osposobljava dijete za uspješan i ispunjen društveni napredak. Onaj roditelj kojega karakterizira toplina i pristupačnost u odnosu prema djetetu, a koji je u isto vrijeme i odgovorna i informirana osoba može biti vjeran nositelj svoje odgojiteljske uloge (Vukasović, 1999 prema Žuvela i sur. 2016).

1.2 Vrste obitelji

Obitelj u odgoju djece imaju veliku obvezu kod zadovoljenja svih potreba za pravilnim rastom i razvojem (Štalekar, 2010). Iz prizme obiteljskih odnosa koji ostavlja značajan utjecaj na dijete možemo govoriti o funkcionalnim i disfunkcionalnim obiteljskim zajednicama.

Postoje i razlikujemo funkcionalne ili zdrave obitelji i disfunkcionalne ili nezdrave. U funkcionalnim obiteljima vladaju otvoreni, stimulirajući i zdravi odnosi. Komunikacija je slobodna i respektirajuća i svi članovi imaju priliku izraziti svoje osjećaje. Također jedno od obilježja koje ovakve obitelji posjeduju izražena je mogućnost rješavanja problema, odnosno izbjegavanje sukoba. U takvoj je zajednici dijete slobodno rasti uz autonomiju (Štalekar, 2010). Ovakve obitelji predstavljaju temelj za cjeloviti razvoj djeteta.

Kada obitelj ne predstavlja djetetu zdravo okruženje i ne posjeduje zajedničke vrijednosti niti njima teži, kao ni ponašanjima, tada govorimo o disfunkcionalnim obiteljima. Disfunkcionalne obitelji takve su zajednice koje karakterizira često suočavanje s brojnim problemima poput nasilja, nepovjerenja, ekonomskog, emocionalnog i društvenog nemara među njezinim članova. Djeca odgajana u takvim obiteljima često ostaju bez potrebnog nadzora roditelja. Ova vrsta obitelji stvara nepogodno tlo za djetetov zdrav i kontinuirani razvoj te tako koči stvaranje pravilnih obrazaca ponašanja i dostizanja željenih razvojnih stupnjeva djeteta. Glavna karakteristika koju posjeduju takve obitelji učestala su sukobljavanja i agresivnost, između članova vlada indiferentnost i hladni odnosi, nemar, ignoriranje te nedostatak interakcije općenito (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

U disfunkcionalnim ili nezdravim obiteljima granice i pravila nisu postavljeni ili potpuno izostaju, nekonzistentne su strukture, važniji nositelji uloga nisu jasno definirani. Takva vrsta obitelji često će imati problema s rješavanjem nesuglasica, komunikacija će izostajati, a ona postojeća neće biti na zadovoljavajućoj razini

primjerenoj djetetu. Članovi takvih disharmoničnih obitelji imaju problema s izražavanjem emocija. Teže disfunkcionalne obitelji imaju slabiju mogućnost prilagodbe, gruba ili gotovo nedefinirana pravila, nisu sklone promjenama koje traži i donosi razvoj djeteta i drugi vanjski utjecaji. U takvim je obiteljima dinamika odnosa narušena (L'Abate, 1998 prema Štalekar, 2010). Djeca su u takvim obiteljima bez adekvatne skrbi, s tjelesnog i emocionalnog aspekta pa se susreću s brojnim problemima i nezdravim odnosima poput odsustva ljubavi u djetinjstvu, događaja okolnosti tijekom djetinjstva koje su uzrokovale gubitak djetetova samopoštovanja i samopouzdanja, sindroma lošeg postupanja, emocionalnog zanemarivanja djeteta, nedostatka roditeljskog nadziranja, prekomjerne zaštite djeteta, nezainteresiranosti za dijete i neprimjerene napetosti roditelja.

Loeber i Stouthamer-Loeber (1986) prema Žuvela i sur. (2016) formirali su četiri modela rizičnih obitelji:

- a) Zanemarujuće su obitelji one obitelji u kojima roditelji ne pridaju dovoljno potrebnog vremena i ne vrše dovoljnu kontrolu nad djecom.
- b) Konfliktne obitelji koje su svađalački nastrojene unutar zajednice, a nerijetko i nasilnog ponašanja. Na djecu djeluju nedisciplinirajuće i potpomažu njihovo kasnije agresivno ponašanje.
- c) Kaotične obitelji nedovoljno skrbe za dijete. Slabijeg su društvenog i financijskog statusa, karakterizira ih također snižena mogućnost emocionalnog i društvenog djelovanja svih njezinih članova.
- c) Devijantne obitelji su one s delinkventnim roditeljima čija djeca u budućnosti mogu razviti brojne probleme u ponašanju koje su nekada pokazivali i njihovi roditelji.

1.3 Rani razvoj djeteta

Svaki uspješan i kompetentan roditelj morao bi ovladati znanjima iz područja ranog djetetova razvoja kako bi što uspješnije provodio svoju roditeljsku ulogu. Takvo se znanje ogleda u mogućem detektiranju djetetovih potreba u određenoj dobi te njegovih maksimalnih dostignuća na području emocionalnog, intelektualnog, socijalnog i govornog razvoja (Ajduk i Ferić, 2002). Jedna od važnosti ranoga djetinjstva leži i u razvoju djetetove samosvijesti i samopouzdanja, a u tome je uloga

roditelja nezamjenjiva. U tom razdoblju uče se cijeniti sebe, poželjne i prihvatljive načine življenja i poticajna i pozitivna uvjerenja i stavove (Vlastelica, 2014 prema Jurčević Lozančić, 2011). Rano djetinjstvo smatra se temeljem kasnijeg kompletnog razvoja pojedinca. Dijete tijekom prvih godina života doživljava brojne promjene koje počinju od jednostavnih pa sve do onih složenijih psihomotornih, emocionalnih, osjetilnih, voljnih, misaonih i interakcijskih procesa koji se ne odvijaju sami od sebe. Dijete iziskuje podršku i pomoć svome razvoju koja bi trebala doći i od roditelja i zajednice u kojoj dijete živi i raste (Milanović, Stričević, Maleš, Sekulić-Majurec, 2001).

Područja ranog razvoja čine tjelesni, psihomotorni, emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj. Tjelesni se razvoj u prvom planu odnosi na dobivanje tjelesne težine te rast i promjenu tjelesnih proporcija. Smatra se da je tjelesni razvoj velikim djelom pod nasljednim utjecajem, utjecaj okoline ovome razvoju može pridonijeti, usporiti ga ili narušiti. To su prvenstveno prehrana, djetetova potreba za kretanjem i predahom te životni uvjeti stambenog pitanja. Smatra se da tjelesni razvoj većim djelom pogoduje onom psihičkom. Povezuje se s važnosti djetetove motorike, voljnih pokreta te osjetilno-perceptivnim razvojem (Milanović i sur. 2001).

Psihomotorni razvoj obuhvaća razvoj pokreta i njegove koordiniranosti, prostorno kretanje, hvatanje predmeta i senzomotoriku. Predškolsko razdoblje senzibilno je vrijeme kada se odvija ubrzani progres i razvitak psihomotorike. Na ovo razvojno područje također utječe okolina i njezini čimbenici poput bogate i stimulirajuće okoline i osigurani povoljni uvjeti za provođenje kompleksnijih aktivnosti. Autori psihomotorni razvoj poistovjećuju sa spoznajnim koji nije odvojen niti od jednog razvojnog aspekta djeteta.

Pod emocionalnim razvojem podrazumijevamo razlikovanje osjećaja, prepoznavanje i uočavanje emocionalnog značenja u određenim situacijama, kontroliranje vlastitih osjećaja i učenje društveno primjerenog emocionalnog iskaza. Emocionalni razvoj najvažniji je za formiranje djetetove ličnosti. Važni element emocionalnog razvoja djeteta osim intelektualnog aspekta djetetov je bliski odnos s majkom (Milanović i sur. 2001).

Socijalni razvoj obuhvaća djetetovo učenje posebnih obrazaca ponašanja koje bi dijete trebalo pokazivati i primjenjivati prilikom stvaranja društvene veze. Također

se odnosi na znanja prekidanja takvih kontakata i načina kako da ih dijete trajno sačuva. Kada govorimo o predškolskoj djeci, socijalna kompetencija vidljiva je u gubitku grube povezanosti s roditeljima i izvođenju prvih koraka ka autonomiji. Prilikom socijalnog razvoja djeteta važnu ulogu ima vršnjačka interakcija za vrijeme koje se dijete izravno odvaja od odraslih i formira prva prijateljstva. Djeca koja pohađaju izvanobiteljsku aktivnost stvaraju vrijedne preduvjete za razvoj socijalne kompetencije u budućnosti. Rezultat takvih interakcija je samopouzdanost, ekstrovertirano dijete spremno na sudjelovanje u novim situacijama (Milanović i sur. 2001).

Spoznajni razvoj obuhvaća mogućnost uočavanja svijeta oko sebe, promišljanja o njemu i vezama između predmeta i pojava iz okoline. Dijete razvija sposobnost detektiranja i otklanjanja problema i prepreka te adaptiranje novonastalim situacijama. Obuhvaća razvoj mišljenja, učenja, pamćenja, govora, predodžbi, zaključivanja i osmišljavanja, a zatim i kritičkog mišljenja (Milanović i sur. 2001).

Rani razvoj djeteta nije provediv bez zadovoljenja djetetovih potreba. Istaknute su biološke, sekundarne potrebe za sigurnošću, prihvaćenošću, a u zrelijoj dobi i za samoaktualizacijom (Milanović i sur. 2001). Pravilnom rastu i razvoju, posebice u ranom i predškolskom razdoblju uvelike potiču i pomažu poželjni obrasci ponašanja koji su navedeni u tablici ispod. Prate djetetovu dob, tražena ponašanja i dostignuća povezana sa socioemocionalnim i akademskim razvojem.

Tablica 1. Razvojni zadaci u četiri područja dječjeg razvoja i ponašanje roditelja koje potiče dječji razvoj, R. Ajduk i M. Ferić: Zapušteno dijete u školi

Tablica 1. Razvojni zadaci u četiri područja dječjeg razvoja i ponašanje roditelja koje potiče dječji razvoj					
Zadaci djeteta					
Dob	Razvoj socijalne kontrole	Socijalni razvoj	Akademski razvoj	Osjećajni razvoj	Poticažno ponašanje roditelja
Rano djetinjstvo (0-1 godine)	Istražuje okruženje uz pomoć roditelja	Vezuje se za roditelja Pokazuje socijalni smjeh i plač	Istražuje okruženje uz pomoć roditelja	Pokazuje osnovne emocije	Poučavanje Osigurava vanjsku kontrolu i jasno trenira ponašanja ili potiče ranu kompetenciju kod djece koja imaju poteškoća u razvoju
Dječja dob (1-3 godine)	Odgovara na vanjsku kontrolu odraslih Prihvaća zahtjeve odraslih	Odvaja se od roditelja i vezuje za odrasle osobe Igra se usporedno s drugom djecom	Pokazuje znatijelju za vanjski svijet	Pokazuje složenije emocije Pokazuje emocije kroz igru i ponašanje	
Predškolska dob (3-6 godina)	Slijedi pravila Govori na glas dok se igra ili želi kontrolirati vlastito ponašanje	Igra se interaktivno s drugom djecom Suraduje, dijeli, pomaže i natječe se s drugom djecom	Privikava se na odvojenost od roditelja Razvija stav da je učenje uzbudljivo	Verbalno izražava emocije Empatizira s drugima	

2. ZANEMARIVANJE

Kada roditeljsko nepružanje skrbi djetetu potraje duže i ostavlja vidljive posljedice na dijete, tada možemo govoriti o zanemarenom djetetu. Zanemarivanje ili zapuštanje djeteta odstupanje je od kontinuiranog roditeljskog reagiranja na djetetove potrebe, što uskraćuje djetetov psihofizički napredak (Odeljan, 2018). Smatra se da zanemarivanje često nije ciljano.² Zapuštanje je svako aktivno i pasivno nedjelovanje usmjereno ka djetetu prilikom kojeg se uvelike zapušta djetetov odgoj i obrazovanje (Pavlović, 2012 prema Odeljan 2018). Osoba odgovorna za odgoj djeteta nema razvijen senzibilitet za takvu zadaću. Utvrđuje se i ovisi o učestalosti, količini i jačini nanesene štete djetetu te nekim posebnim okolnostima (Odeljan, 2018). Pojam zanemarivanja djeteta Buljan- Flander i Kocijan-Hercigonja (2003) poistovjetili su s pojmom ignoriranja, ističući kako ignoriranje može postati dio zanemarivanja, a očituje se upravo u uskraćivanju djetetu neophodnih stvari za pravilan rast i razvoj poput hrane, odjeće te roditeljskog nadzora. Ignoriranjem se smatra svako neodgovaranje ili zakašnjelost odgovaranja na potrebe djeteta, pružanja pomoći i podrške kada je to potrebno te odsutnost brige za djetetovu socijalizaciju.

Da bi se neko dijete smatralo zanemarenim potrebno je da se neki oblici ponašanja i ostali fizički pokazatelji kod djeteta pojave više puta, nije dovoljno primjećivanje u

²<https://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/zanemarivanje-djece/>

specifičnim situacijama koje se pojavljuju rijetko (Hermann i sur. prema Odeljan, 2018).

2.1 Vrste zanemarivanja djeteta

Tjelesno zanemarivanje obuhvaća neosiguravanje pravilne i raznovrsne prehrane za dijete, sigurnog okruženja, prikladnog smještaja, adekvatne odjeće i prevencije ozljeđivanja (Hermann i sur. prema Odeljan, 2018). Pokazatelji tjelesnog zanemarivanja djece su: neuhranjenost, neadekvatna zdravstvena skrb o djetetu (Hermann i sur. prema Odeljan, 2018). Zapušteno dijete roditelj ne vodi liječniku na vrijeme ili ga ne odvodi uopće i propušta poduzeti sve mjere opreza u osiguravanju sigurne okoline za dijete.

Emocionalno zanemarivanje događa se kada uvjeti za emocionalni razvoj nisu dovoljno omogućeni. Ogleda se u roditeljskom ignoriranju djetetovih emocionalnih potreba za utjehom, pružanjem podrške, podržavanjem, davanjem mogućnosti da izrazi svoje emocije, a da ih roditelj u isto vrijeme prihvati i ne osuđuje.

Obrazovno zanemarivanje djece očituje se nepružanjem podrške mogućeg obrazovanja djeteta. Kod zanemarene djece češći je izostanak ostvarivanja akademskog obrazovanja. Roditelji djetetu ne pomažu u savladavanju gradiva, pisanju zadaća ili osiguravanju potrebnog pribora. Očituje se i neprisutnošću roditeljskim sastancima i drugim oblicima partnerskog odnosa, prisutnog i u dječjim vrtićima (Dubowitz, Pitts i Black 2004 prema Odeljan, 2018).

Medicinsko zanemarivanje obuhvaća niz radnji koje roditelj propušta učiniti, a koje mogu ostaviti posljedice na djetetovo zdravlje. To su skrbnici koji se ne konzultiraju s djetetovim liječnikom o prevenciji bolesti ili redovitom, zakonom propisanom cijepljenju. Roditelji koji medicinski zanemaruju dijete najčešće zaboravljaju ili kasne s odvođenjem djeteta na liječničke preglede i ne pružaju djetetu potrebnu terapiju. Stoga dijete češće podliježe različitim bolestima i infekcijama, najčešće će prvo u skupini i obolijevati zbog nedovoljne brige i njege. Medicinski nemar kod djeteta može dovesti do većih komplikacija zdravlja koje su se mogle spriječiti na vrijeme ako je zdravstveni problem evidentiran i pravilno tretiran. Zdravstveni djelatnici mogu prvi uočiti ovakav oblik zanemarivanja. U vrtiću su to, osim

obveznog odgojitelja, i medicinski radnik odnosno viša medicinska sestra (Odeljan, 2018).

2.2 Posljedice zapuštanja djeteta

Zapuštanje djeteta traje dulje vrijeme pa je jednako toliko vidljiv i njegov negativan učinak. Zanemarivanje ostavlja dugotrajnije posljedice na djetetove razvojne aspekte na gotovo svim razinama (Šimunović, 2016).

Negativan utjecaj zapuštanja djeteta na njegov kognitivni razvoj ogleda se u nemogućnosti otklanjanja prepreka i problema. Djeca brzo odustaju od pokušaja interakcije s drugima potaknuti ranijim lošim iskustvom. Takva djeca teže podnose kritiziranje, često negoduju pri izvršavanju svakodnevnih zadataka (Šimunović, 2016). Lošije se snalaze u aktivnostima poput crtanja ili građenja. Sniženi su kreativnih sposobnosti, strogo se pridržavaju pravila ako se i odluče sudjelovati u nekoj aktivnosti. Igra im često stvara nelagodu i predstavlja napor pa ju nerijetko izbjegavaju.

Zanemarena djeca u svome su zatvorenu svijetu, zbog navedenih prepreka u izražavanju i govorenju, lišeni su problemskih situacija koje bi sami trebali riješiti te tako učiti. Često ne dolaze do izražaja kraj svojih vršnjaka zbog povučenosti i pasivnosti, pa se često njihove sposobnosti podcjenjuju te izostaje pravilan spoznajni razvoj (Šimunović, 2016).

2.3 Negativan utjecaj zanemarivanja na društveni razvoj

Privrženost je nezaobilazan pojam kojemu je potrebno pridati pažnju kada se govori o važnosti ranog razvoja na djetetov kasniji napredak. Privrženost je trajna emocionalna povezanost u kojoj dijete iziskuje emocionalnu naklonost i kontakt određene osobe, posebice kada se nalazi u neugodnoj ili prijetećoj situaciji (Starc i Čudina Obradović, 2004).

Razlikujemo nekoliko vrsta privrženosti. Sigurnu privrženost razvila su djeca koja su dobila adekvatnu brigu i njegu. Takva su djeca onih brižnih, savjesnih roditelja koja su svoje uloge u djetetovu razvoju svjesni i kao takvi mogu razviti svoje pune potencijale (Šimunović, 2016).

Kod izbjegavajuće privrženosti dijete izbjegava i ne provodi vrijeme s roditeljima, zbog njemu neodgovarajućeg pristupa. Nemar i površnost u odgoju dovode do

kasnijeg djetetova pogrešnog interpretiranja pravilnih ljudskih odnosa, dijete ima iskrivljenu sliku o drugima, pa i o sebi. Izostaje djetetova reakcija na prisustvo ili odsustvo roditelja koji djetetu nije pridao potrebnu emocionalnu pažnju i interakciju (Šimunović, 2016).

Privrženost djeteta prema roditelju vjeran je pokazatelj roditeljskog utjecaja nad vlastitim djetetom. Kada roditelji i djeca nisu povezani, dijete ne može gledati na njega kao na relevantan model čije vrijednosti i ponašanje treba slijediti. Kada roditelj kod djeteta posjeduje takvu percepciju, njegova mogućnost utjecaja nad djetetom vrlo je oslabljena (Ledoux S, Miller P, Choquet M, Pant M, 2002 prema Žuvela, Matić i Sindik, 2016).

Izbjegavajuću privrženost razvijaju djeca emocionalno hladnih roditelja koji često nisu osjetljivi na djetetove potrebe. Kao vrstu utjehe, takva djeca ipak će tražiti majčino prisustvo bez kojega će osjećati nelagodu i nesigurnost (Šimunović, 2016).

Teže zanemareno dijete može razviti teškoće socijalne integracije. Takva djeca teže sklapaju i održavaju prijateljstva, nepovjerljiva su, hladna i pasivna. Nisu skloni preuzimanju inicijative (Šimunović, 2016). Zapuštena djeca kasnije mogu pokazivati obrasce eksternaliziranih bihevioralnih problema (Kotch i sur., 2008 prema Đuranović i Opić 2013).

2.4 Negativan utjecaj zanemarivanja na emocionalni razvoj

Kod zapuštene djece gotovo je neizbježna pojava negativnog utjecaja na emocionalni razvoj. Takva djece nerijetko su pasivna i odbačena. Manifestiraju brojna odstupanja od primjereno odgojene i razvijene djece, poput osjećaja nezainteresiranosti, manje vrijednosti i nedostatka samopouzdanja. Zanemarivanje kod djece može rezultirati lošijom slikom o sebi, slabije su mogućnosti za nesmetani razvoj emocionalne inteligencije. Timskom radu nerado prisustvuju pa će se ponekad odlučiti na izbjegavanje socijalnih kontakata (Šimunović, 2016). Posljedice odgojnog zanemarivanja i odgojnog odstupanja kasnije sežu do nedruštvenog i prijestupničkog ponašanja (Odeljan, 2018).

3. Uloga vrtića u osvještavanju roditelja o problemima u ponašanju djece

Dječji su vrtići, kao i obiteljska zajednica, odgovorni za pravilan rast i razvoj djeteta (Opić i Đuranović, 2013). Postoje određene varijante razvijanja servisa za roditeljsko informiranje. Savjetovaništa su posebno pogodan kanal kojim se pospješuju kompetencije roditelja. To je od posebno velike važnosti za obiteljske zajednice koje žive u manjim mjestima u kojima vlada često tradicionalan, indiferentan odgojni stil s ustaljenim odgojnim postupcima. On se kao takav prenosi na većinu generacija, što nije primjereno niti primjenjivo na svako dijete.³

Važno je isticati potrebu za osposobljavanjem svih odgojno-obrazovnih djelatnika za lakše uočavanje i prevenciju zapuštanja djece i ostalih prepreka koje koče razvoj djeteta (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003). Uloga je vrtića organiziranje i provođenje edukacija za stručni kadar, roditelje te svakog pojedinca koji odgaja dijete u obiteljskoj zajednici i izvan nje. Time bi formirali i osvijestili potrebnu odgovornost prema djeci. Stručnjacima ustanova odgoja i obrazovanja zadaća je nadziranje i podržavanje djetetova razvoja te njegovo poticanje u suglasju s djetetovim prvim odgojiteljima, njegovim roditeljima.

Osobe koje će postati roditelji treba educirati o toj važnoj životnoj ulozi, što čini dobrog roditelja i pod kojim uvjetima. Roditelji trebaju usvojiti pravilnu roditeljsku sliku koju mediji često pogrešno odašilju, moraju naučiti rješavati konflikte i surađivati s ostalima (Čudina – Obradović i Obradović, 2006 prema Pintar, 2018).

Moguće edukativne teme unutar programa za roditelje koje odgojitelj u suradnji sa stručnim timom vrtića može održavati jesu: obitelj kao najvažniji odgojitelj, razvojni aspekti djeteta, a zatim i obitelji. Također, odgovorno roditeljstvo, poželjne osobine roditelja, vrednote ili izazovi modernog roditeljstva (Lipanović i Jukić, 2012 prema Pintar, 2018). Razlog ovakvih potrebnih susreta je približiti roditeljima njihovu neizostavnu ulogu kako u djetetovom životu tako i u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Ta su dva pojma neodvojiva jedan od drugoga. Stoga je poželjno osmisliti razne oblike informiranja i edukacije roditelja. Uz sve navedeno, potrebno je i zbog činjenice o senzibilnom razdoblju razvoja djeteta, a to je rana i predškolska dob. U

---

³<https://www.in-portal.hr/in-portal-news/kutak-za-strucnjake/3953/intervju-mila-jelavic>

njemu je važno detektirati moguća razvojna odstupanja te na njih pravovremeno i reagirati. Poslije njega se mogućnost za bilo kakvom intervencijom znatno smanjuje (Mrnjavac, 2014 prema Pintar, 2018). Tako roditelji postaju partneri djetetova odgoja. Usvaja se i uči kako biti kvalitetan roditelj te što kvalitetno roditeljstvo obuhvaća. To su neizostavna komunikacija, mogućnost rješavanja problema bez sukobljavanja, prihvaćanje, podupiranje i zajedničko vodstvo (Arendell, 1997 prema Pintar, 2018). Roditeljski sastanci snažno su sredstvo za educiranje šire skupine ljudi onda kada sastancima prisustvuje i stručni tim vrtića uz odgojitelje. Moguća su održavanja seminara o odgovornoj i važnoj ulozi obitelji u djetetovu životu i o tome koliko utječe na njegov cjelokupni razvoj. Mediji su u moderno doba snažno sredstvo za isticanje različitih društvenih problema i napretka. Potrebna je veća informiranost šire društvene zajednice o važnosti rada s djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama, težini i odgovornosti odgojiteljske struke, iznimno važnoj ulozi odgojitelja u dječjim vrtićima općenito, posebice kod pojave povrede djetetovih prava.

Od iznimne je važnosti podsjećati na obavezu svakoga da zaštiti i pomogne djeci. Ako osoba uvidi problem koji neko dijete ima ili se ono samo izjasni da mu je pomoć potrebna, mora pravodobno reagirati (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja 2003). To je svakako dužnost svakog odgojno-obrazovnog djelatnika u odgojno-obrazovnim ustanovama.

4. Uloga odgojitelja u prevenciji teškoća socijalne integracije kod zanemarenoga djeteta

Zadaća je odgojitelja da s roditeljima surađuje i vrši partnersku suradnju u svrhu poboljšanja odgojno-obrazovnog procesa (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008). Odgojitelj je osoba koja je nakon roditelja obvezna zapaziti odstupajuća djetetova ponašanja. Kako bi to mogli, odgojitelji trebaju uočiti i reagirati na zasebne razvojne karakteristike svakog djeteta u skupini. Potrebno je usklađivanje obiteljskih odgojnih postupaka s onima odgojne ustanove, stvaranjem ugodnog i poticajnog ozračja jer se dijete već susrelo s onim negativnim i nepodržavajućim (Jurčević-Lozančić, 2005 prema Opić i Đuranović, 2005).

Radni terapeuti osobe su osposobljene za rad i sa zanemarenom djecom. Njihova posebna educiranost za rad s djecom sa specifičnim razvojnim teškoćama mogu pomoći odgojiteljima, obitelji pa tako i cijeloj odgojno-obrazovnoj ustanovi u pružanju stručne podrške odgojitelja u radu. Rad sa zanemarenom djecom trebao bi se temeljiti na određenim integrirajućim aktivnostima, ako je dijete u tugujućem stanju ili prolazi kroz stresno razdoblje, mora mu se omogućiti da to izrazi. Kod zanemarene djece naglasak se stavlja posebno na pomoć socioemocionalnom razvoju koji treba obuhvaćati poticanje i razvijanje komunikacijskih vještina, socijalnog kontakta i više vršnjačke interakcije (Šimunović, 2016). Potrebna je i važna suradnja odgojitelja i sa suradnicima čija se važnost u odgojno-obrazovnim ustanovama često zanemaruje, uzimajući u obzir kako njihov opis rada nije dio sadržaja predškolskog zakona (Požgaj, 2012).

Zadatak je odgojitelja u dječjim vrtićima provedba odgojno-obrazovnog procesa u odgojnim skupinama po individualnim potrebama svakog djeteta. Pritom je važna osviještenost odgojitelja o utjecaju ranog razvoja djeteta na njegov kasniji život. Od odgojitelja se očekuje poznavanje prirode procesa ranog razvoja što će mu pomoći u razumijevanju kasnijih složenijih ponašanja. Ono se smatra poželjnim radi stvaranja povoljnih razvojnih uvjeta unutar djetetove okoline (Starc i sur. 2004).

Pod optimalne uvjete smatra se kvalitetno i stimulirajuće materijalno okruženje, prostor koji obiluje poticajnim predmetima, materijalima i igračkama. Prostor koji će djetetu omogućiti nesmetano kretanje i, u isto vrijeme, dovoljno bogat da za vrijeme kretanja dijete potakne na igranje predmetima te da se na njima što dulje zadrži i o njima promišlja. Također, okoliš mora sačinjavati mnoge poticajne fotografije realističnih prikaza različitih radnji ili predmeta, a u odgojnoj skupini neizostavni su zvukovi, odnosno uključivanje glazbe te živi govor odrasle osobe kao poticaj djetetu i pokazatelj da je uvijek netko kraj njih kao podrška svemu onome što čine ili će tek učiniti (Starc i sur. 2004).

Socijalno okruženje neizostavno je u inkluziji djece lišene cjelovitog obiteljskog odgoja. Odnosi se na pružanje podrške djetetu pozitivnim reakcijama na njegovu nazočnost, bivanje djetetu na raspolaganju i ulijevanje povjerenja. Takvoj djeci potrebno je dati do znanja da su i druge osobe u skupini također tu za njega, kao i za

svu ostalu djecu. Neizostavno je poticanje verbalne komunikacije u društvu vršnjaka, poticanje na igru s odraslima i vršnjacima, učenje kroz iskustvo (Starč i sur. 2004).

Odgojitelj osmišlja aktivnosti kako se djeca ne bi osjećala zapostavljeno jer im je takav osjećaj otprije poznat. Dijete je potrebno uključiti u aktivnosti igre gdje se upravo njemu može dati da ju vodi, pravo da sam bira aktivnosti ili njezin tijek. Potrebno je takvo dijete češće upitati za njegovo mišljenje o odigranoj igri ili provedenoj aktivnosti ili o onima koje smo planirali provesti. Ako odgojna skupina u dječjem vrtiću broji odgojno zapušteno dijete u određenom pogledu, potrebno je usmjeriti aktivnost ka razvijanju onih kompetencija i formiranja znanja i vještina kojima dijete vidno nije ovladalo. Primjerice, ako je dijete zdravstveno, fizički zapostavljeno, odgojitelj može odabrati pričanje priče koje će se temeljiti na higijenskim navikama, nošenju čiste odjeće i obuču, zašto je ono važno, a i dužnost je roditelja opskrbljivanje vrtića s potrebnim sredstvima njege. Potrebno je poticanje ostale djece na pružanje podrške jedni drugima i podsjećanje na obaveze koje imaju i prema vlastitom zdravlju.

Cjeloviti institucionalni odgoj zahtijeva educiranje djece o svakodnevnim navikama i pravilima ponašanja. Dijete lišeno emocionalne sigurnosti unutar obiteljske zajednice zaboravlja ili gotovo uopće ne poznaje vrijednosti kao što su povjerenje, dijalog, tolerancija, suosjećanje, prijateljstvo i radost. S učenjem, odnosno usađivanjem vrednota potrebno je započeti u ranoj dobi (Punjol i Pons, Luz Gonzalez, 2004). Odgojitelj se navedenoga slijepo ne drži i ne obvezuje se na usvajanje samo neke od njih, već ih kroz svoje odgojno-obrazovno djelovanje ističe u većoj ili manjoj mjeri.

Kada je u skupini prisutno emocionalno zanemareno dijete, poželjno je i potrebno, osim izravnog pružanja podrške, njegovati određene vrijednosti koje dijete treba steći, a nije ih usvojilo unutar obitelji. Upravo su vrijednosti poput povjerenja, dijaloga, tolerancije i suosjećanja te koje je potrebno ponovno usvojiti i na njih djetetu ukazati. U zajedničkoj suradnji s cijelom skupinom odgojiteljica može provesti igre u kojima će djeca osvijestiti i usvojiti poželjne oblike ponašanja, pa i samopomoći. Igre održavanja ravnoteže te grupne igre sredstvo su pomoću kojih se može postići grupna kohezija, osjećaj pripadnosti, samopouzdanja i vjere u osobu kraj sebe. Takvim se vrstama aktivnosti djeci daje do znanja da je svatko od njih

važan te da se zajedništvom postižu bolji rezultati (Punjol i Pons, Luz Gonzalez, 2004).

Sljedeća aktivnost također razvija djetetovo samopouzdanje i svijest da samo može učiniti puno i dobiti vlastiti uvid u ono što još nije usvojilo. U skupini s odgojno uskraćenima potiče djecu na navođenje onih stvari koje znaju raditi ili ih mogu samo usmeno navesti. Djecu je potrebno prvo saslušati, a nakon toga dati vlastite prijedloge. Smatra se da djeca koja uvide važnost povjerenja kasnije postaju osobe koje imaju bolje odnose s drugima, pozitivno gledaju na timski rad, dobro funkcioniraju u stresnim situacijama, lakše podnose neuspjeh koji ne smatraju krajem, već ga uspijevaju okrenuti u vlastitu korist (Punjol i Pons, Luz Gonzalez, 2004). Odgojitelj iniciranjem i provođenjem ovakvih ili sličnih aktivnosti pokušava potaknuti dijete da se osjeća sigurnim, važnim, sposobnim i jedinstvenim.

Predškolsko dijete u čijem je odgoju izostala roditeljska toplina i bilo kakav vid emocionalne podrške u odgojnoj skupini u kojoj boravi mora osjećati pozitivnu i ugodnu atmosferu i stalnu prihvaćenost. Dijete stječe brojne prijatelje unutar svoje odgojne skupine i socijalizira se, što je puno teže kod zapuštenog djeteta. Stoga postoje brojne aktivnosti i igre kojima će odgojitelj takvo dijete učiniti aktivnim i poticati ga na kontakt s ostalom djecom s obzirom na njegovu pasivnost i povučенost. Odgojitelj u radu može integrirati i više područja kojima se metodika bavi, poput spajanja aktivnosti pričanja poticajnih priča te kineziologije uz likovnu i glazbenu kulturu. Takvim radom odgojitelj stimulira više različitih djetetovih razvojnih vještina poput govora, sluha, vida i pokreta.

5. ISTRAŽIVANJE

5.1 Predmet i cilj istraživanja

Dijete s teškoćom u razvoju ili bihevioralnim problemom pokazuje specifične obrasce ponašanja koje ga čine istaknutijim od druge djece u skupini. Kada je riječ o zapuštenom djetetu, njegove značajke ne moraju biti i nisu uvijek vidljive okolini, stoga zahtijevaju poseban pristup i postaju izazov svakome odgojitelju. Stoga je cilj ovoga istraživanja bio istražiti stavove odgojitelja o obiteljskoj ulozi tijekom razvoja djeteta i sukladno tome njihovu spremnost na suradnju s roditeljima i uključivanje u

svoj odgojno-obrazovni rad. Također, poznavanje i razumijevanje pojma „zanemarivanje“ i susretanje s istim u dječjim vrtićima i u svojoj okolini.

5.2 Ispitanici

U provođenju istraživanja sudjelovalo je 173 odgojitelja/odgojiteljica koji rade u redovitim predškolskim ustanovama s područja grada Zagreba, Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije. U ispitivanju je sudjelovalo 98,8 % odgojiteljica, njih 171 i 2 muških ispitanika (1,2%). Prosječno je radno iskustvo ispitanika 18 godina. Ispitivanje je provedeno sukladno etičkom kodeksu prema kojem su ispitanici dobrovoljno i anonimno ispunjavali upitnik. Prilikom popunjavanja upitnika mogli su odustati u bilo kojem trenutku.

5.3 Mjerni instrument

Istraživački dio ovoga rada čine podaci prikupljeni na temelju odgovora odgojitelja iz upitnika koji je posebno kreiran za potrebe ovoga istraživanja pod nazivom *Inkluzivna odgojno-obrazovna praksa u predškolskom sustavu odgoja i obrazovanja djece neadekvatne obiteljske skrbi*. Formiran je u obliku ponuđenih 25 tvrdnji koje su definirane sukladno postavljenom cilju istraživanja te dijela upitnika koji se sastoji od dvaju pitanja povezanih s demografskom strukturom ispitanika (spol i godine radnog iskustva). Slaganje ili neslaganje s ponuđenim tvrdnjama odgojitelji i odgojiteljice mogli su iskazati putem peterostupanjske skale Likertova tipa (u potpunosti se ne slažem, djelomično se ne slažem, niti se slažem, niti se ne slažem, uglavnom se slažem i u potpunosti se slažem).

5.4 Način provođenja istraživanja

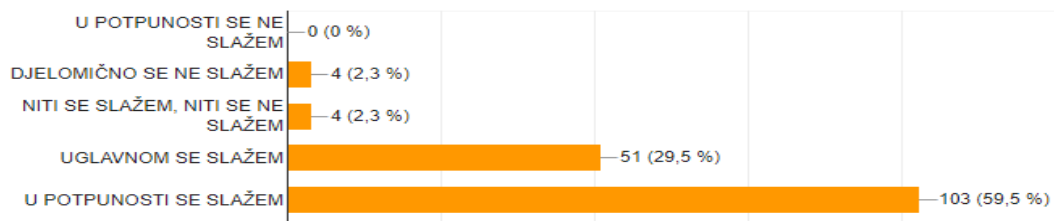
Istraživanje je provedeno 2020. godine. Ispitanici su upitnik ispunjavali u digitalnom obliku, a podijeljen im je putem različitih *online* društvenih platformi i putem e-mail adrese odgojno-obrazovnih ustanova.

5.5 Rezultati i diskusija istraživanja

Rezultati su prikazani analizom frekvencija u postotku. Za svaku tvrdnju slijede rezultati za koje su se ispitanici izjasnili sa stupnjem svojega slaganja te su oni u nastavku argumentirani.

OBITELJ JE NAJVAŽNIJA KARIKA ZA PREVENCIJU PROBLEMA U PONAŠANJU DJETETA.

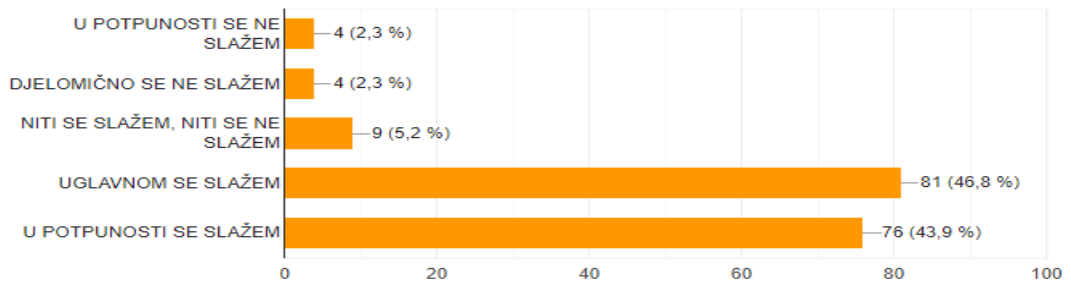
173 odgovora

Obiteljska zajednica, specifično roditelji, važni su partneri institucionalnog odgoja. Stoga je potrebno posjedovati pozitivan stav o važnosti obitelji u tom procesu. Isto tako, odgojno obrazovni-djelatnici obitelji mogu pomoći u prevenciji bihevioralnih problema. Više od polovice ispitanika izjasnilo se kako obiteljsku zajednicu smatraju važnom u formiranju djetetova ponašanja, njih čak 59,5 % i s tom se tvrdnjom u potpunosti slažu. Jednako tako, njih 29,5 % također obitelj drži važnim faktorom kod kreiranja djetetova ponašanja. Na temelju navedenoga može se iščitati kako su ispitani odgojitelji svjesni važnosti obiteljske uloge u djetetovu odgoju koja je u nekim aspektima nezamjenjiva.

RAZUMIJEM POJAM "DISFUNKCIONALNA OBITELJ" I MOGU O NJEMU DISKUTIRATI SA OSTALIMA.

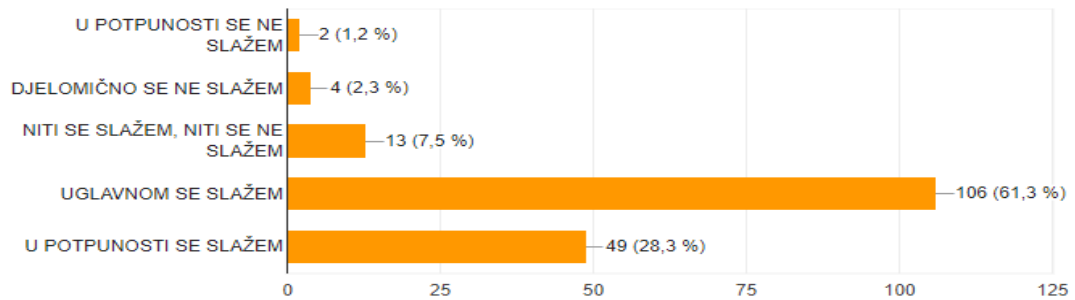
173 odgovora

Kako su na prvu tvrdnju odgojitelji odgovorili zadovoljavajuće, za očekivati je da će im pojam disfunkcionalne obitelji biti poznat. Ta se tvrdnja uglavnom odnosi na 46,8 % njih, a u potpunosti se odnosi na 43,9 % ispitanika. Vrlo visoki rezultati na pozitivnim odgovorima (uglavnom se slažem i u potpunosti se slažem) pokazuju da odgojitelji smatraju kako u većoj mjeri poznaju navedeni pojam.

POZNAJEM POJAM ZANEMARIVANJA DJETETA, INDIKATORE ZANEMARIVANJA I PRISTUP TAKVOJ DJECI.

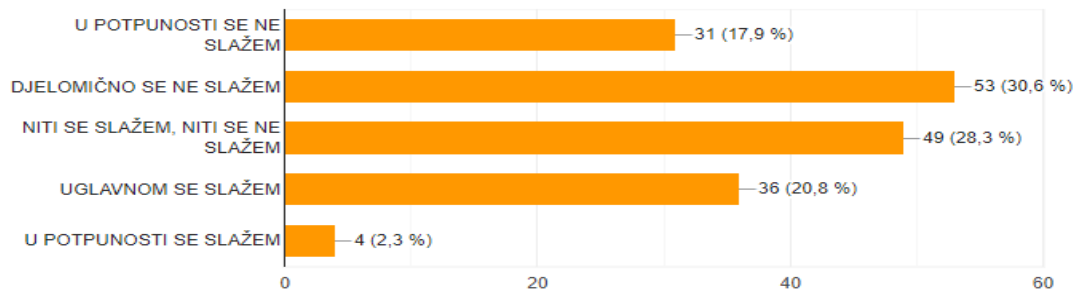
173 odgovora

Većina odgojitelja ovladala je terminom „zanemarivanje“ i u stanju su uvidjeti te pristupiti zanemarenoj djeci na prikladan način, njih čak 61,3 %. U potpunosti se s tvrdnjom slaže i smatra se potpuno upoznatim s pojmom zanemarivanja njih 28,3 %. S obzirom na svoju svjesnost o ovoj vrsti povrede djeteta, moguća su i poželjna informiranja roditelja u skupinama u kojima rade.

MOJOJ OKOLINI JE POJAM ZANEMARIVANJA DJETETA VRLO STRAN.

173 odgovora

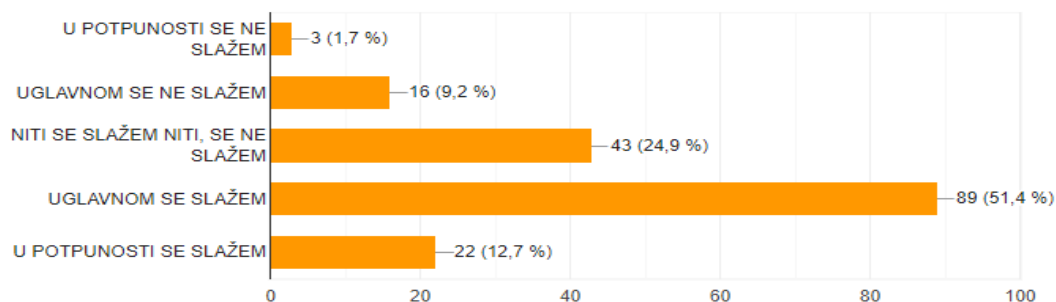

30,6 % ispitanih smatra kako osobe u njihovu okruženju poznaju pojam zanemarivanja. Tek njih 2,3 % smatra kako im je taj pojam stran. 20,8 % ispitanika djeluje u okruženju koje termin zanemarivanja ne poznaje. To nepovoljno djeluje na buduću inkluziju takve djece, s obzirom na samu izazovnu prirodu uključivanja roditelja koji se s nekim problemom nisu upoznali. Takvi roditelji će teže i pristupiti pružanju podrške svome djetetu.

MOGU NABROJATI SVE VRSTE ZANEMARIVANJA DJETETA KOJE SE NAVODE U STRUČNOJ LITERATURI.

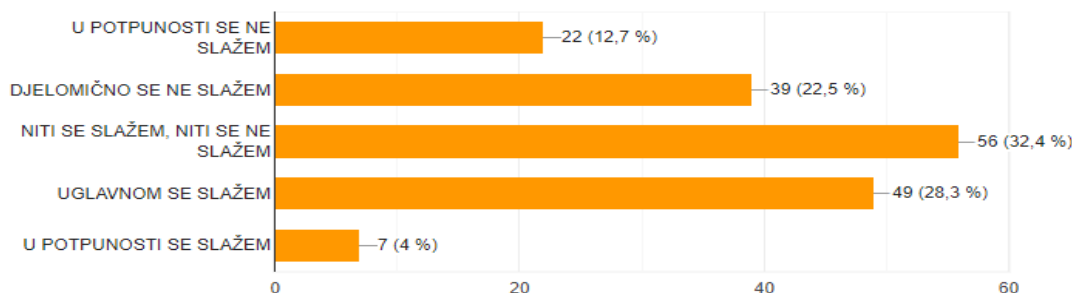
173 odgovora

Zapuštanje djeteta širok je pojam koji ima različite oblike. Ovom tvrdnjom pokušalo se ispitati posjeduju li odgojitelji znanje o kojim vrstama se radi, odnosno znaju li da zanemarivanje uopće može imati više oblika. Odgojitelji su se izjasnili kako poznaju sve vrste zanemarivanja djeteta, njih 51,4 %, a to u stanju nije njih tek 1,7 %. Ipak, veliki broj njih je neodlučan, čak 24,9 %. Ipak je 24,9 % odgojitelja ostalo neodlučno, što se može pripisati nemogućnosti pružanja pozitivnog odgovora za sve vrste zanemarivanja ili neinformiranosti o navedenome. Također, uzevši u obzir čak 9,2 % ispitanika koji se s tvrdnjom ne slažu, svakako je podatak koji može potaknuti odgojitelje na promišljanje o odgojnim teškoćama i preprekama kojima dijete može biti izloženo.

ZANEMARIVANJE DJETETA ČEŠĆE JE NENAMJERNO NEGO NAMJERNO.

173 odgovora

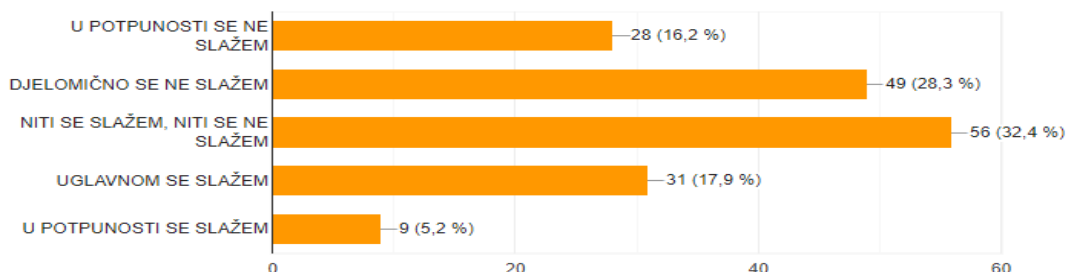

Zanemarivanje djeteta više namjernim činom smatra njih 12,7 %, a nenamjernim 28,3 %, u potpunosti se slaže s tvrdnjom da se radi o nenamjernom činu njih 4 %. Zapuštanje djeteta se u brojnoj literaturi navodi češće nenamjernim činom, nego ciljanim. S obzirom na to da su odgojitelji najvećim postotnim udjelom ostali neutralni po pitanju ove tvrdnje, zaključuje se kako s navedenom informacijom nisu u potpunosti upoznati, odnosno nisu u mogućnosti sa sigurnošću tvrditi kako je ona istinita ili nije. Zaključno, ona im svakako može pomoći u budućem shvaćanju

prirode problema zanemarivanja djeteta i shvaćanja situacije u kojemu se dijete nalazi.

ZAPUŠTANJE DJETETA BILO KOJEG OBLIKA U NAJVEĆOJ JE MJERI REZULTAT RODITELJSKOG NEZNANJA.

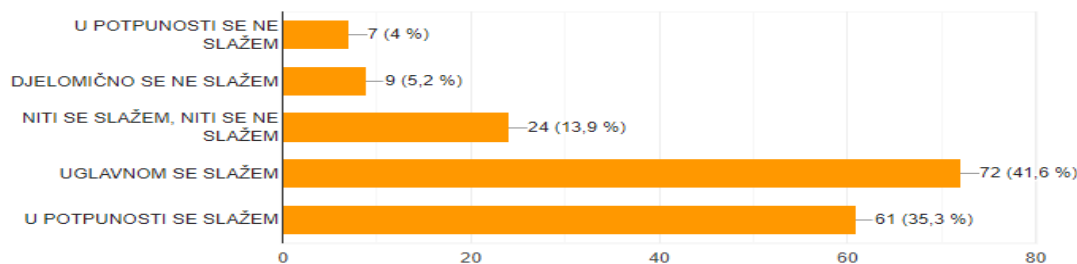
173 odgovora

Da je zanemarivanje najčešće produkt neznanja roditelja, smatra 17,9 % odgojitelja, a sigurno je 5,2 %. Da neznanje nije jedini faktor koji utječe na zapuštanje djeteta smatra njih 28,3 %. Uvidom u literaturu, zapuštanje djeteta vrsta je zlostavljanja koja sa sobom povlači brojne druge čimbenike, a neznanje je svakako jedno od njih. Takav nedostatak znanja uvelike je otklonjiv redovitim informiranjem odgojitelja poput seminara ili proučavanje stručne literature.

MOJ DJEČJI VRTIĆ IMA ADEKVATNO RAZVIJENE STRATEGIJE INFORMIRANJA RODITELJA O INSTITUCIONALNOM ODGOJU DJETETA.

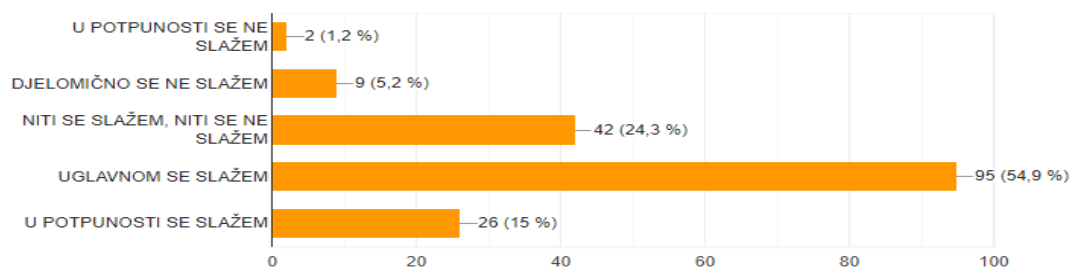
173 odgovora

41,6 % odgojitelja smatra zadovoljavajućima razvijene strategije za suradnju i informiranje roditelja o odgojno-obrazovnom procesu te njih 35,3 %e gotovo je sigurno kako njihovi vrtići zadovoljavaju navedene kriterije koji imaju veliki značaj za stvaranje partnerske suradnje sa roditeljima.

ZANEMARIVANJE DJECE SMATRAM ČEŠĆOM POJAVOM NEGO ZLOSTAVLJANJEM DJECE DANAS.

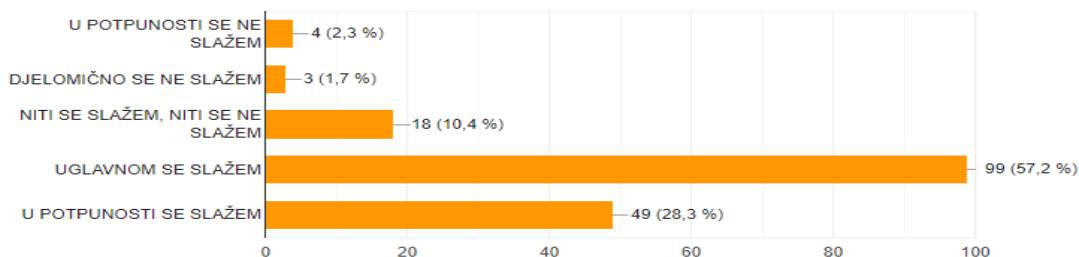
173 odgovora

Zanemarivanje nad zlostavljanjem smatra češćom pojavom čak 54,9 % ispitanika, u tu tvrdnju sigurnije je njih 15 %. Za očekivati je da su odgojitelji u većem djelu odgovorili kako se s tvrdnjom slažu, prema prethodnom izjašnjavaњу kako o terminu ipak posjeduju određeno znanje.

RODITELJI DJECE U MOJOJ SKUPINI SVJESNI SU VAŽNOSTI BRIGE I NJEGE DJETETA OD NAJRANIJE DOBI ZA NJIHOV PRAVILAN RAST I RAZVOJ.

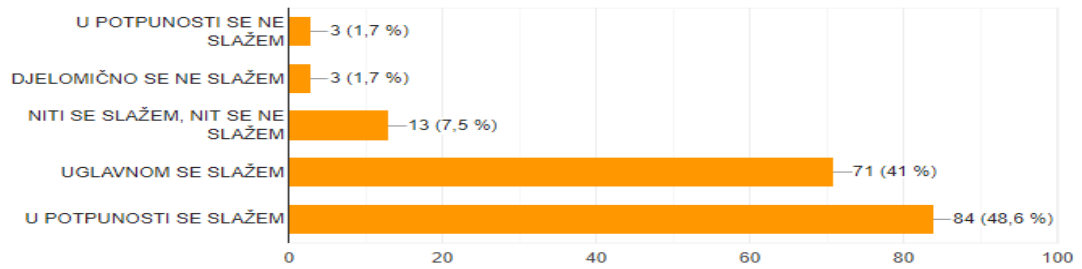
173 odgovora

57,2 % ispitanih odgojitelja smatra kako su njihovi roditelji upoznati s važnošću pravilnog odgoja i njege djeteta od rane dobi, u što je sigurno 28,3 % ispitanih. Ovom tvrdnjom pokušalo se ispitati odgojiteljevo poznavanje roditelja čija djeca pohađaju njihovu skupinu. Kako je kvalitetna komunikacija temelj za partnersku suradnju, važno je da odgojitelj ima barem neka saznanja o roditeljskim stavovima kako bi na temelju njih onda mogli provoditi roditeljske sastanke koji će privući dovoljno veliki interes.

TEME RODITELJSKIH SASTANAKA U MOJEM VRTIČU KORISNE SU VEĆINI RODITELJA I POTIČU IH NA PROMIŠLJANJE PRUŽAJU LI SVOJEM DJETETU ADEKVATAN OBITELJSKI ODGOJ.

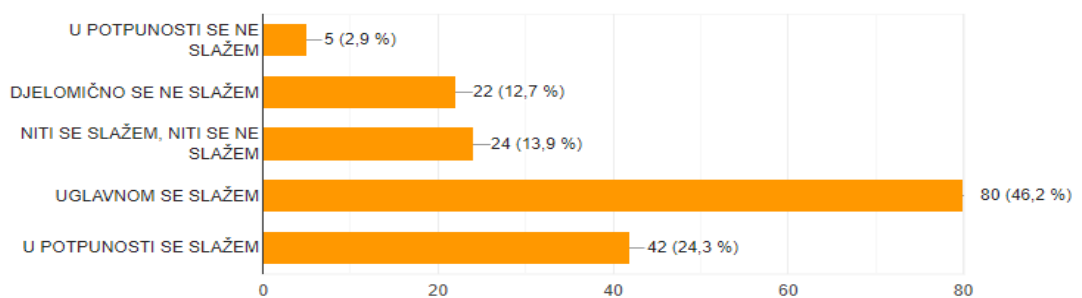
173 odgovora

Teme roditeljskih sastanaka u svojim vrtićima korisno je ocijenilo njih čak 41 %. Njih 48,6 % u potpunosti su suglasni s njihovom korisnosti roditeljima. Ovakav postotak odgovora vrlo je optimističan, govori o tome kako odgojitelji prate način provođenja suradnje s roditeljima putem roditeljskih sastanaka, zanima ih odaziv na svakom i prate njihov tijek.

RODITELJI U MOJEM DJEČJEM VRTIČU REDOVITO PRISUSTVUJU RODITELJSKIM SASTANCIMA I INDIVIDUALNIM RAZGOVORIMA.

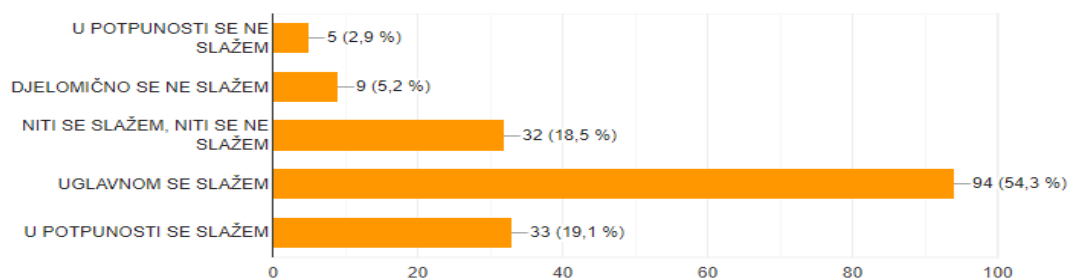
173 odgovora

Da su roditelji njihovog dječjeg vrtića prisutni na roditeljskim sastancima pozitivno se izjasnilo 46,2% ispitanika, a o njihovoj redovitosti sigurno je 24,3 % ispitanih. Sa tvrdnjom se djelomično nije složilo 12,7 % ispitanika, a 2,9 % roditelje u svojim vrtićima ne smatra redovitim. Rezultati pokazuju blago odstupanje od očekivanih odgovora, 27 ispitanika od ukupno 173 nije zadovoljan odazivom na roditeljskim sastancima, a 24 njih ostalo je neutralno.

ODGOJNO ZAPUŠTANJE DJETETA TAKOĐER JE NEZAINTERESIRANOST O DINAMICI I NAČINU PROVOĐENJA VREMENA DJECE U DJEČJEM VRTIĆU.

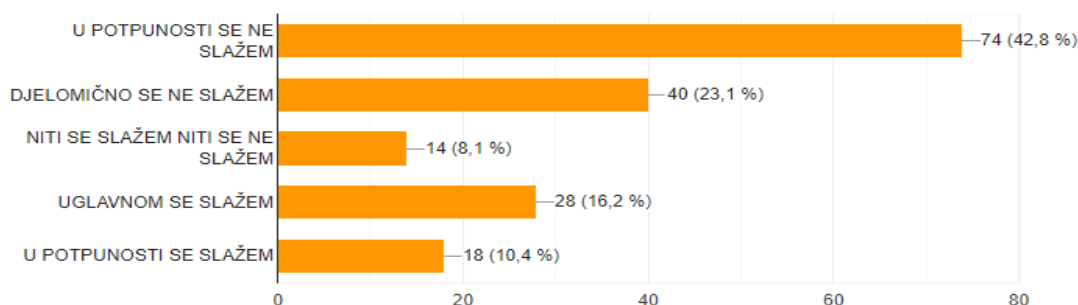
173 odgovora

Roditeljsku nezainteresiranost kao vid zanemarivanja djeteta smatra 54,3 % odgojitelja. U tvrdnju je sigurno 19,1 %. Više od 5 % odgojitelja za roditelje koji ne pokazuju interes o dnevnom ritmu i aktivnostima djeteta u vrtiću ne smatraju da time ugrožavaju ili na neki način zapuštaju svoje dijete. Rad odgojnih ustanova roditelj treba pratiti, jedna je to od njegovih zadaća kao pomoć ustanovi u provođenju odgojnog procesa.

SUSREO/ SUSRELA SAM SE SA TEŠKIM OBLICIMA ZANEMARIVANJA DJETETA U SVOJOJ ODGOJNOJ SKUPINI.

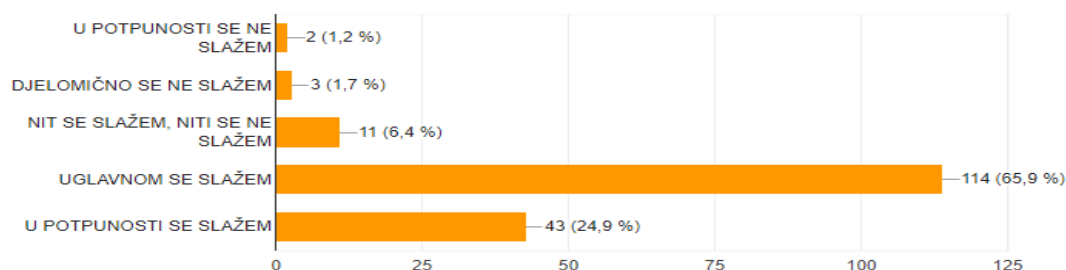
173 odgovora

42,8 % ispitanih odgojitelja nije se susrelo s težim oblicima zanemarivanja djeteta, dok njih čak 10 % jest, a s tvrdnjom bi se uglavnom složilo 16,2 % ispitanih. Ukupan broj odgojitelja koji je imao susret s grubo zapostavljenom djecom jest 46 od 173 ispitanih. Dobiveni rezultat nije zanemariv s obzirom na programe koje vrtići sustavno provode pri prevenciji zlostavljanja i zanemarivanja nad djecom. Radi potencijalnog smanjenja navedenih brojki potrebno je ispitati sadržaje koje ti programi nude, njihov način i kontinuitet provođenja radi eventualnog poboljšanja istih te edukacije o primjerenim intervencijama.

U SVOME DOSADAŠNJEM RADU U DJEČJEM VRTIĆU IMAM DOBRA ISKUSTVA SA RODITELJIMA I UVIĐAM ANGAŽIRANOST RODITELJA U ODGOJNO OBRAZOVNOM PROCESU.

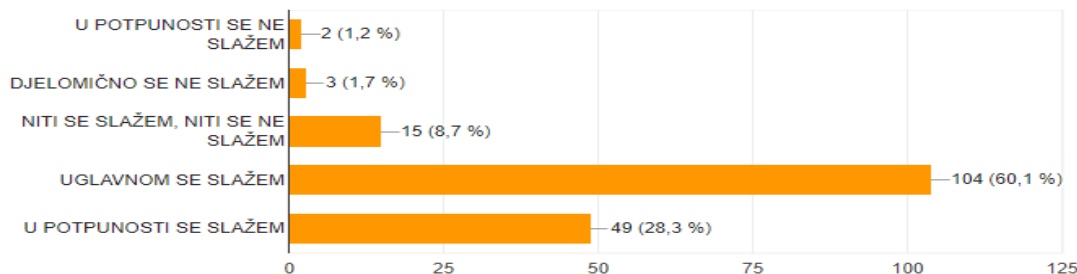
173 odgovora

Svoja dosadašnja iskustva s roditeljima u vrtiću pozitivno ocjenjuje 65,9 % odgojitelja, a u tvrdnju je u potpunosti sigurno 24,9 % ispitanih. Zanimljivo je mali broj ispitanika koji su negativno ocijenili ovu tvrdnju. Njome se pokušalo ispitati interes odgojitelja za roditeljskim stavovima i navikama koje bi mogle pogodovati daljnjem poboljšanju partnerske suradnje, za koji su odgojitelji pokazali kako ga u većoj mjeri imaju.

RODITELJI DJECE U VRTIĆU U KOJEMU RADIM SPREMNA SU NA SURADNJU ZA DOBROBIT SVOJE DJECE.

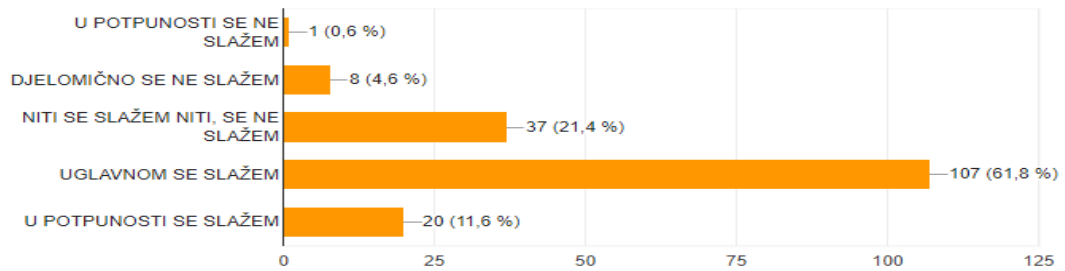
173 odgovora

Roditeljsku spremnost na suradnju usmjerenu ka djeci u svojim dječjim vrtićima primjećuje 60,1 % odgojitelja. S njihovom se potpunom spremnosti slaže 28,3 % odgojitelja. U partnerstvo je skeptično njih tek 1,7 %. Pretpostavlja se da su rezultati povoljni jer se 133 odgojitelja izjasnilo kako njihovi vrtići imaju dobro postavljene uvjete za partnersku suradnju i relativno dobru posjećenost roditeljskih sastanaka.

RODITELJI DJECE U VRTIČU U KOJEMU RADIM KOMUNICIRAJU UNUTAR OBITELJI
POŠTUJUĆI PRAVA I ŽELJE DJETETA.

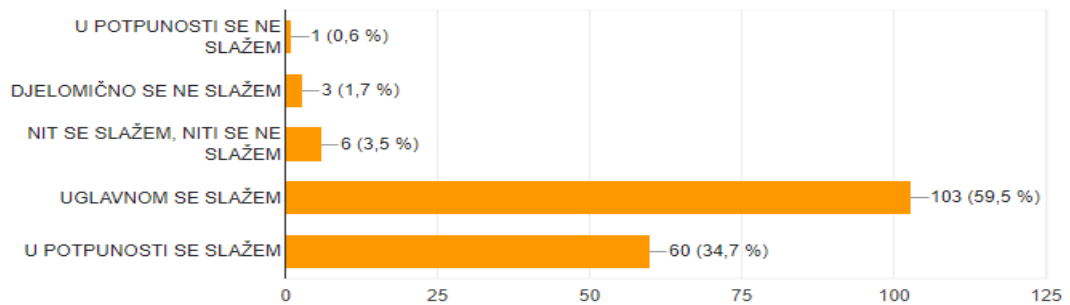
173 odgovora

Većina odgojitelja smatra kako roditelji djece iz njihova vrtića komunikacijom s djecom poštuju njihove zahtjeve, njih 61,8 %. S tvrdnjom se u potpunosti složilo njih 11,6 %. S druge strane, takvo saznanje ne posjeduje tek 21,4 % roditelja.

IMAM ODLIČAN ODNOS I KOMUNIKACIJU SA RODITELJIMA U DJEČJEM VRTIČU.

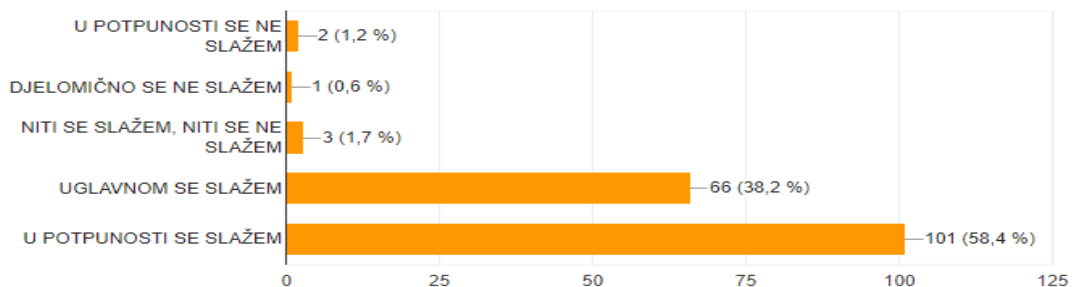
173 odgovora

Veći dio ispitanika, njih 59,5 % ocijenilo je odlično svoj odnos s roditeljima u vrtiću, a tvrdnju u potpunosti smatra točnom 34,7 % odgojitelja. Tek njih 1,7 % nije postojećim odnosom zadovoljno. Pristup odgojitelja i pozitivan stav usmjeren ka roditeljima neizostavan je za provođenje kvalitetnog procesa.

VRLO DOBRO POZNAJEM PRIMARNE POTREBE SVAKOG DJETETA S OBZIROM NA DOB.

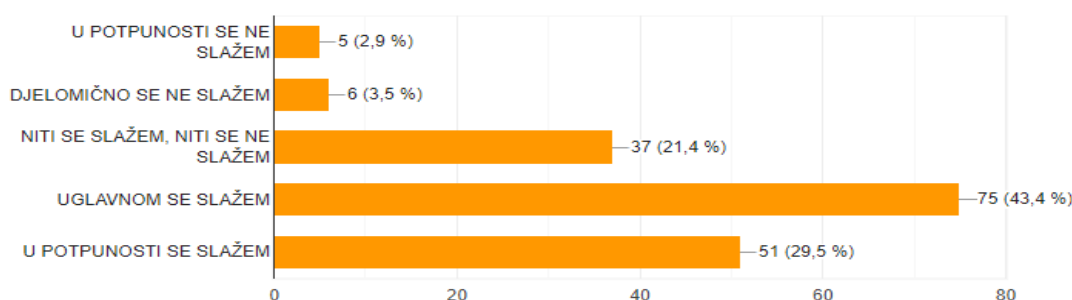
173 odgovora

Sa sljedećom tvrdnjom kojom se pokušava ispitati odgojiteljevo poznavanje razvojnih potreba djeteta, u potpunosti se složilo više od polovice njih, 58,4 %, a 38,2 % se uglavnom slaže s istom. Tek 1,2 % ispitanih vjeruju kako nisu ovladali djetetovim traženjima s obzirom na dob. Kako ovo istraživanje obuhvaća više dječjih vrtića na većem području, dobiveni rezultati šalju pozitivnu sliku o ocjeni vlastitog znanja odgojitelja.

DJECU S BILO KAKVOM VRSTOM RAZVOJNE TEŠKOĆE USPIJEVAM POTPUNO UKLOPITI U SVOJU VRTIČKU SKUPINU.

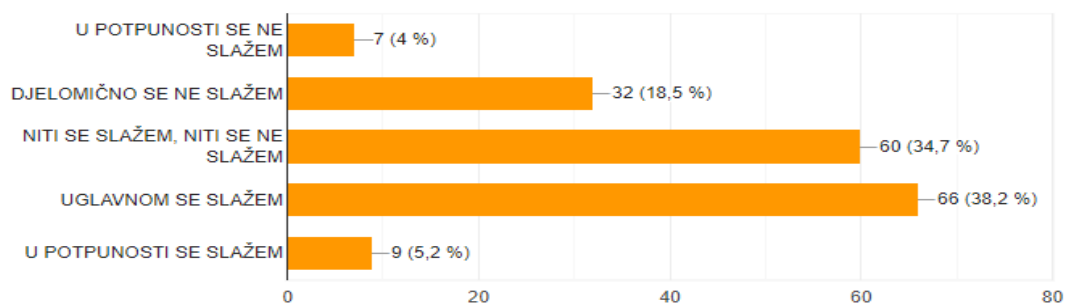
173 odgovora

Na tvrdnju kako uspijevaju potpuno uklopiti dijete s teškoćom u skupinu odgovara potvrdno 43,4 % odgojitelja. Tvrdnju maksimalno točnom smatra njih 29,5 %. Neodlučno je ili se s takvom situacijom još nije susrelo njih 21,4 %. U mogućnost inkluzije takvog djeteta sumnja 3,5 %, a u potpunosti sumnja njih 2,9 %. Ove brojke većim dijelom pokazuju optimizam odgojitelja za inkluzijom djece u svojoj skupini.

SMATRAM DA SVOJIM ODGOJNIM RADOM MOGU POTPUNO OTKLONITI DJETETOVE SOCIJALNE TEŠKOĆE IAKO NEMAM ČESTO RODITELJSKU PODRŠKU.

173 odgovora

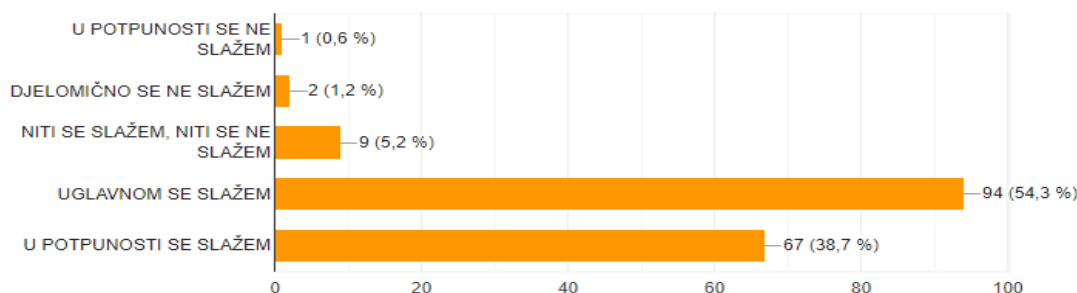
Ovom tvrdnjom odgojitelji su podijeljeni oko pružanja podrške djetetu bez roditeljske podrške. S ovom tvrdnjom slaže se 38,2 %, u potpunosti tek njih 5,2 %. Rad takve vrste djelomično ne smatra mogućim njih 18,5 %, a u potpunosti 4%

ispitanih odgojitelja. Bez suradnje roditelja, odnosno obiteljskog odgoja odgojitelj može učiniti da se dijete u vrtiću osjeća prihvaćeno, no rad na djetetu svakako je potreban i izvan institucije.

SMATRAM SE SPOSOBNOM/SPOSOBNIM PRAVOVREMENO ODGOVORITI NA RAZVOJNE ZAHITJEVE DJECE U SVOJOJ SKUPINI.

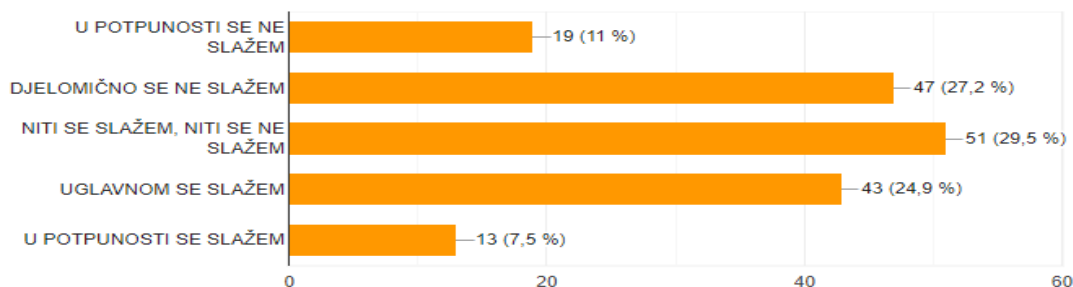
173 odgovora

Na brzo reagiranje na dječje potrebe u skupini vjeruje 54,3 % odgojitelja, u potpunosti se slaže ili u tvrdnju vjeruje njih 38,7 %. Tek 1,2 % ne smatra kako bi to mogli učiniti pravovremeno, a gotovo uopće ne misli tek 0,6 % ispitanih. S obzirom na odgojiteljevo poznavanje razvojnih potreba, slaganje s ovom tvrdnjom uvelike je poželjno i očekivano.

U JEDNOM RADNOM DANU IMAM MOGUĆNOST POSVETITI DOVOLJNO PAŽNJE DJETETU LIŠENOG PRAVILNE RODITELJSKE SKRBI.

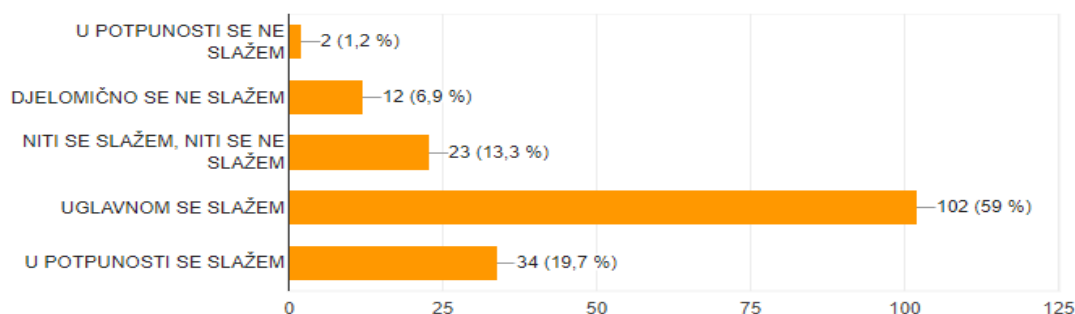
173 odgovora

Najveći broj odgojitelja suzdržan je s obzirom na slaganje ili neslaganje s navedenom tvrdnjom, njih 29,5 %. Ako se u svojem radu nisu susreli s takvom djecom, ovakav je rezultat opravdan. Njih 27,2 % drži kako nemaju dovoljno vremena dnevno, a njih 11 % smatra kako uopće nemaju priliku provesti s takvim djetetom prikladan rad. Shodno tome, preispitivanje svoje odgojne prakse dio je zadaće odgojitelja i tako ju eventualno pospješuju.

POZNAJEM OBRASCE PONAŠANJA TEŽE EMOCIONALNO ZANEMARENOG DJETETA.

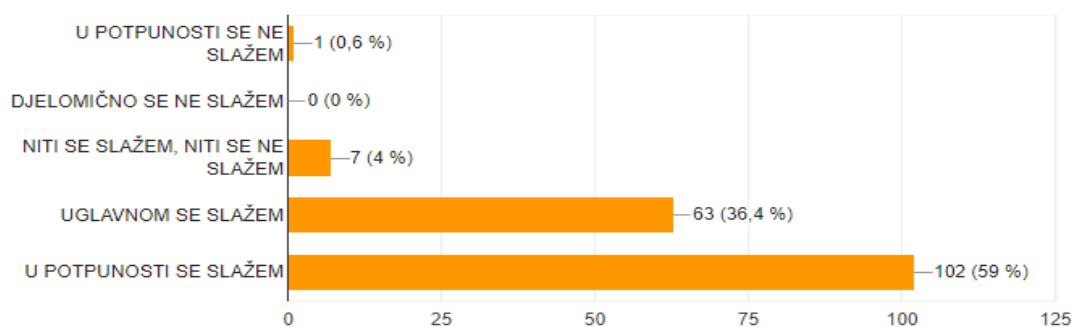
173 odgovora

Veći broj ispitanika izjasnio se kako uglavnom poznaje karakteristike emocionalnog zanemarivanja, njih 59 %. U potpunosti ih poznaje 19,7 % odgojitelja, djelomično 6,9 % i uopće ne njih 1,2 %. Ovakav rezultat pokazuje zadovoljavajuću razinu znanja koje odgojitelji posjeduju o navedenom terminu od 173 ispitanika.

IMAM STRPLJENJE I RAZUMIJEVANJE ZA DJECU BEZ ADEKVATNOG RODITELJSKOG ODGOJA I SPREMAN/SPREMNA SAM UKLJUČITI IH U SVAKODNEVNE AKTIVNOSTI UNUTAR SKUPINE.

173 odgovora

Više od polovice ispitanih, njih 59 % u potpunosti smatra kako ima i strpljenja i razumijevanja u radu sa djecom s pomanjkanjem roditeljske skrbi. Uglavnom se s tvrdnjom slaže njih 36,4 %. S izjavom se ne slaže tek jedan ispitanik (0,6 %), a djelomično neslaganje nije zabilježeno. Pozitivan stav odgojitelja o inkluzivnoj praksi neizostavan je i temeljan za njezino uspješno provođenje.

Iz dobivenih rezultata vidljivo je kako ispitanici odgojitelji obitelj smatraju neizostavnim djelom u kreiranju svojeg rada usmjerenog ka djetetu. Vjeruju kako je roditelj važan faktor odgojno-obrazovnog procesa i da će partnerstvom s njima dobiti pomoć koja ide u prilog svakom djetetu, s eventualnim teškoćama ili bez njih.

Shodno tome, teže ka uključivanju roditelja u rad svoje skupine i smatraju kako za to imaju većinom zadovoljene uvjete. Osobno su spremni i voljni za partnersku suradnju usmjerenu ka dobrobiti djeteta i pružanju što kvalitetnije skrbi, čak i onda kada je to u većoj mjeri potrebnije s obzirom na određeno dijete u skupini. Svoja dosadašnja iskustva s roditeljima većinom smatraju pozitivnima. Ispitanim odgojiteljima pojam zanemarivanja nije stran do te mjere da se izjašnjavaju kako su u stanju raspoznati i neke od težih oblika, poput emocionalnog zanemarivanja. Zanemarivanje ne smatraju isključivo svjesnim roditeljskim propustom, što ukazuje na niz presudnih elemenata koji u pitanje dovode roditeljski nemar, odnosno pravilnu roditeljsku skrb o djetetu. Nedostatak roditeljskog znanja o odgoju općenito ne smatraju jedinim razlogom zanemarivanja. Zapažena je i visoka svjesnost o postojanju teškoća kod djece u odgojnim skupinama u kojima djeluju. Visoke pozitivne brojke dobivene su na tvrdnjama koje ukazuju na promišljanje o vlastitoj odgojnoj praksi, pa tako i svojim mogućnostima za adekvatno provođenje iste. Odgojitelji se većim dijelom izjašnjavaju kako se smatraju spremnima i kompetentnima za rad i s djecom s teškoćama, što čini sastavni dio njihova rada u dječjem vrtiću. Potpuno pružanje brige djetetu čiji je odgojni i razvojni tijek narušen smatraju teže izvedivim, s obzirom na drugu djecu koja borave u skupini. S druge strane, prema dobivenim podacima takvu prilagodbu radu ne smatraju nemogućom. Također, svjesni su i razumiju važnost rane odgojne intervencije, one institucionalne te one obiteljske, neizostavne koja prati rad vrtića.

6. ZAKLJUČAK

Obitelj ima veoma važnu ulogu u životu djeteta. Djeca okružena sigurnom i podržavajućom okolinom koja im je osigurala pravilno zadovoljenje osnovnih potreba ispunjena su i zdrava djeca. Od okoline i roditelja dobila su temelj normalnog, zdravog i pravilnog razvoja na fizičkom i psihološkom planu. Djeca odrasla u harmoničnim, funkcionalnim obiteljskim zajednicama imaju razvijene predispozicije za razvoj brojnih kompetencija potrebnih za što uspješnije funkcioniranje u sve zahtjevnijem društvu. Druge, necjelovite obitelji predstavljaju nepovoljno okruženje za razvoj najmanjih pojedinaca. Kako intervencija okoline može eventualno izostati, ne smije ona struke. Između različitih vještina i znanja koje odgojitelji moraju posjedovati najvažnije je govoriti o empatičnim, podržavajućim i susretljivim pojedincima osjetljivima na djetetove potrebe. Odgojitelji su svjesni važnosti svoga utjecaja na pravilan razvoj djeteta uz obitelj i društvo. Uvidom u literaturu koja obuhvaća teme poput važnih obiteljskih uloga vidljivo je da je ona temeljna, ali nije samostalna sastavnica takvoga odgoja. Uključenost brojnih sudionika, od obitelji, vrtića i ostalih brojnih ustanova koje podupiru obiteljsku zajednicu i njezino pravilno funkcioniranje, važna je kako bi zajednički izgrađivali najosjetljivije pojedince društva, djecu. Svi navedeni subjekti nositelji su odgovornosti kako bi djeca odrasla u zdrave, samopouzdanе, samosvjesne i jake pojedince. Odgovornost odraslih pojedinaca, i roditelja i odgojitelja, jest da trebaju vlastitim djelovanjem odgovoriti na djetetove potrebe. Potrebno je da ih uvide te da ih pravovremeno zadovolje. Ističu se potrebe poput onih za povezanošću, slobodom, razvojem kompetencija i zabavom. Kvalitetna suradnja između roditelja i dječjeg vrtića razvija svijest i važnost pravilne brige za dijete još u ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi. Tako se smanjuje mogućnost za kreiranje negativnih obrazaca ponašanja i socijalne isključenosti. Cilj istraživanja provedenog u svrhu ovoga ovoga rada jest ispitati stavove odgojitelja o obiteljskoj ulozi tijekom razvoja djeteta i njihovu spremnost na suradnju s roditeljima i uključivanje u svoj odgojno-obrazovni rad. Također, poznavanje i razumijevanje pojma „zanemarivanje“ i susretanje s njim u dječjim vrtićima i u svojoj okolini. Uvidom u podatke dobivene iz istraživanja vidljiva je smanjena uvjerenost odgojitelja u kvalitetan rad na razini cijele skupine ako se u njoj nalazi dijete koje zahtjeva posebnu skrb. Jačanje i stvaranje pozitivne atmosfere, uključivanje djece u aktivnosti grupnog usmjerenja, biranje zanimljivih

aktivnosti za većinu djece je tada neizostavno. Manji udio ispitanika izjasnio se kako su se susreli s odgojnim zapuštanjem na svojim radnim mjestima. Sukladno tome, otvaraju se brojne mogućnosti vrtića u informiranju i edukacijama kako odgojitelja tako i roditelja. Putem različitih sastanaka, razgovora, informativnih brošura, oglasnih ploča te radionica potrebno je roditeljima približiti današnje izazove suvremenog roditeljstva. Takvim strategijama pruža im se podrška i poticanje daljnjeg rada s vlastitom djecom izvan vrtića. Takvim se putem roditeljima ukazuje na važnost toga da institucionalan odgoj mora pratiti onaj obiteljski i obrnuto.

7. LITERATURA

Ajduk R., Ferić, M. (2002). Zapušteno dijete u školi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 10 (1), 59-72.

Bašić, J., Ferić, M. (2004): Djeca i mladi „u riziku“- rizična ponašanja, U: J. Bašić, N., Koller-Trbović, S., Uzelac (Ur) *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja* (str. 57-72). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Božičević, V., Brlas, S. i Gulin, M., urednici (2012.): Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja; priručnik za psihološku djelatnost u zaštiti i promicanju mentalnog zdravlja. Virovitica: Zavod za javno zdravstvo “Sveti Rok” Virovitičko-podravske županije.

Buljan Flander, G., Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete?: savjeti za roditelje*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.

Buljan-Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003). Zlostavljanje i zanemarivanje djece. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.

Čorić, V., Buljan Flander, G. (2008). Zanemarivanje djece – rizični čimbenici, posljedice, uloga liječnika i mogućnosti prevencije. *Paediatrica Croatica*, 52, 29-33.

Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (2008). U: Narodne novine, 63/08, 90/10.

- Duranović, M., Opić, V. (2013). Mogućnosti prevencije rizičnih ponašanja djece predškolske dobi, *Magistra Iadertina*, 8 (1), 101-111.
- Jurčević-Lozančić, A. (2011). Teorijski pogledi na razvoj socijalne kompetencije predškolskog djeteta. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), 271-281.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Milanović, M., Stričević, I., Maleš, D. i Sekulić-Majurec, A. (2001.): *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, ZrnoPrint.
- Mrnjavac, A. (2014). Utjecaj jednoroditeljske obitelji na emocionalne i ponašajne probleme djece predškolske dobi, *Školski vjesnik*, 63 (3), 433-452.
- Odeljan, R. (2018). *Zlostavljanje i zapuštanje djece*. Priručnik za stručnjake, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Pintar, Ž. (2018). Roditeljstvo u otporu. *Školski vjesnik*, 67 (2), 287-298.
- Požgaj, V. (2012). Radna terapija u funkciji socijalne integracije djece s posebnim potrebama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (76), 26-28.
- Pujol E., Pons E., Gonzalez L. (2004). *Roditelji i djeca: kako zajedno*. Zagreb: Profil International.
- Sremić, I., Rijavec, M. (2010). Povezanost percepcije majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kod učenika osnovne škole, *Odgojne znanosti*, 12 (2), 347-360.
- Starc, B., Čudina - Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Šimunović, D. (2016). *Radna terapija i mentalno zdravlje*, interni materijal za polaznike projekta „Mentalno zdravlje“.
- Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 242-246.

Vlastelica, M. (2014). *Rani odnos majka – dijete u svjetlu neuroznanstvenih spoznaja*. Zagreb: Medicinska naklada.

Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 119-128.

Žuvela, I, Vučković Matić, M., Sindik, J. (2016). Devijantno ponašanje maloljetnika i uloga obitelji. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 12 (47), 19-23.

Internetske stranice:

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba <<https://www.tic-za-djecu.hr/za-roditelje/programi-strucne-podrske-roditeljima/>>. Pristupljeno: 2. travnja 2020.

Zakoni i propisi <<https://zakonipropisi.com/hr/zakon/kazneni-zakon/177-clanak-zanemarivanje-i-zlouporaba-djetetovih-prava>>. Pristupljeno: 14. travnja 2020.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam završni rad na temu „Uloga obitelji u prevenciji teškoća socijalne integracije kod djeteta predškolske dobi“ izradila samostalno uz konzultacije s mentoricom.

Rad je također lektoriran.
